

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1918 kl. 12 m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till
Kungl. Maj:t angående tilldelande av premier åt
vissa jordbruksarbetare.*

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 224, har herr *Olsson* i Berg hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kung. Maj:t täcktes låta utreda, om och på vilka villkor premier må kunna tilldelas tjänare, tjänarinnor, statare, dagkarlar och torpare, som under vissa år hava haft ständig anställning i jordbrukets tjänst, och därefter till riksdagen inkomma med de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Till stöd för motionen har anförts följande:

»Bland de svårigheter, som det svenska jordbruket har att kämpa med, är den sedan flera år tillbaka rådande och allt mer tilltagande bristen på arbetsfolk ingalunda den minsta.

Att industrien till följd av sina, i jämförelse med jordbruket bättre resurser, kan lämna sina arbetare högre ersättning för deras arbete än jordbruket förmår, är en väsentlig orsak till att det för jordbruket nödiga arbetsfolket mer och mer flytt från jordbruksarbetet till industrien. En annan bidragande orsak till minskningen av jordbrukets arbetskraft är att industrien är i tillfälle att lämna sina arbetare mera bestämda och ofta kortare arbetstider än vad som möjligt är vid jordbruksarbetet.

De hinder, olägenheter, skador och stora förluster, som denna arbetsbrist åstadkommer för vår, i alla tider och synnerligen i denna tid, viktiga modernäring, böra kunna stå klart för alla. Åtgärder för avhjälpande

av dessa olägenheter och minskande av dessa förluster äro därför högst nödvändiga.

Jordbrukarna uppmanas att bryta och uppodla jord, att väl hävda och sköta den redan uppodlade jorden, att öka produktionen av livsfrönödenheter, men huru skola dessa uppmaningar kunna efterkommas, då jordbrukaren saknar nödig arbetskraft. Mångfaldiga exempel skulle här kunna anföras och påvisas, då högst nödiga arbeten vid jordbruket fått stå dels helt ogjorda, dels påbörjade men ofullbordade och detta till stor skada och förlust icke allenast för den enskilde utan för hela landet. Största förlusten förorsakar denna arbetarebrist, då den, som ofta är fallet, förekommer i skörde- och bärgningstid samt vid rotfruktsupptagningen. Det händer icke sällan att sädesfälten få stå och bli övermogna, så att säden faller ut, samt att bärgningen ej kan i rätt tid utföras utan går allt för sakta och den tjänliga väderleken upphör och till följd härav skörden dels skadas, dels helt och hållet fördärvas och stora värden gå förlorade. Mången lovande skörd av potatis och rotfrukter har också fått stå ute, tills den blivit förstörd av regn och frost, allt till följd av bristen på nödig arbetskraft. Denna förlust blir som ovan nämnts den största, ty på dessa sädes- och rotfruktsfält äro nedlagda stora kostnader i utsäde, gödning och arbete — den verkar också mest nedslående för lantmannen.

Såsom medel att avhjälpa dessa stora olägenheter, som bristen på arbetare inom jordbruket förorsakar, kan ju tänkas högre priser på lantmannaprodukter, så att jordbruket kan tävla med industrien uti högre avlöning åt arbetarna, men det är svårt att uppnå detta mål och det torde möta många oförutsedda svårigheter. De priser, som nu råda på livsmedel, kunna ju anses höga mot vad de voro före kriget, och likväl hava dessa icke stegrats på långt när så mycket som prisen på industrivarorna, vilket ju är allmänt känt och behöver icke här påvisas, dock må ett par exempel anföras.

Hästskor, en artikel som lantmannen förbrukar ganska mycket utav, kostade för några år sedan, eller 1914, 35 kr. per 100 kg. — nu kosta de 130 kr. Hjulskostål kostade 1914 18 kr. per 100 kg. — nu kostar detta 105 kr. för samma myckenhet. Plattjärn kostade före kriget likaledes 18 kr. per 100 kg. — nu är priset uppe i 100 kr. Pressad 4-tumsspik kostade 1914 12: 50 för en halv låda om 3,000 st. — nu får för samma myckenhet betalas 46: 90. En halv låda 3-tumsspik (c:a 5,500 st.) kunde 1914 köpas för 14: 50 — nu kostar den 50: 30. Gödningsämnen, såsom kalisalter och superfosfat ha, de förstnämnda fördubblats

den senare tredubblats i pris sedan tiden närmast före kriget. Priset på fodermedlen har ungefär fördubblats. Således ha dessa varor, som lantmannen behöver köpa, stigit med 100 upp till 600 %. Även arbetslönerna ha ökats högst betydligt. Men hur har det under tiden gått med de produkter, som jordbrukaren har att sälja? Rågen kostade före kriget 16 à 18 öre per kg., nu är maximipriset 30 öre per kg.; potatisen kostade före kriget 3 à 5 kr. per hl., nu är maximipriset 7: 50 per hl.

Vid dessa jämförelser ser man den stora skillnaden på rådande priser å industrivaror och lantmannaprodukter, och då är det lätt att räkna ut, vilken av dessa näringsgrenar som kan betala sina arbetare mest och draga de flesta till sig.

Att nu söka enda botemedlet mot bristen på nödig arbetskraft för jordbruket uti att öka priserna å jordbruksprodukterna till jämförelsevis lika höjd som industrivarorna torde icke låta sig genomföras, och att reglera arbetstiden så, att denna blir lika är icke heller möjligt, men andra utvägar torde finnas som åtminstone kunna bidra till en välbehöflig förbättring i detta avseende. Statsmakterna borde här träda emellan genom att lämna penningepremier åt jordbruksarbetare, som varit anställda hos samma husbonde eller vid en och samma gård under vissa år. Sådana premier borde då tillkomma gårdsrättare, drängar, tjänarinnor, statare, dagkarlar och torpare. Tilldelningen av premier kunde lämpligen börja efter 5 års oförvitlig tjänst och ske helst varje år, men så, att beloppet skulle höjas vart femte år. Att en dylik uppmuntran skulle verka gott för att draga arbetare till jordbruket och icke minst bidra till att de, som börjat denna sysselsättning, stanna kvar vid densamma, därom kan man vara övertygad, och säkert skulle en dylik anordning bliva ett kraftigt medel till avhjälpan av den stora brist på arbetsfolk, som nu råder på jordbrukets område till stor skada för hela landet, och således bliva till gagn icke allenast för jordbrukets idkare utan för hela landet och icke minst för stadssamhällellas innevånare, som äro i hög grad beroende av att nödig tillgång på livsmedel finnes.»

Förevarande motion avser att bereda jordbruket ökad möjlighet att konkurrera med industrien om arbetskraft. För ändamålet har föreslagits, att staten, helst varje år, skulle lämna penningbelöningar åt tjänare, tjänarinnor, statare, dagkarlar och torpare, som oförvitligt tjänat 5 år hos samma husbonde eller vid en och samma gård, och skulle dessa belöningar vart femte år kunna höjas. Ehuru till stöd för motionen uppdragits en

Utskottet.

jämförelse emellan nuvarande abnorma pris å en del för jordbruket erforderliga industriartiklar och de fastställda priserna å vissa jordbruksprodukter, synes motionärens avsikt vara, att den föreslagna premieringen skall tillgripas icke blott under nuvarande kristid utan även efter återinträde av normala förhållanden. Motionären har icke uttalat sig angående storleken av de föreslagna belöningarna, men synes avsikten vara, att dessa skola bestämmas till sådana belopp, att jordbruksarbetarnes löneförmåner däri-genom bliva till storleken jämförliga med industriarbetares löner. För vinnande av det med motionen avsedda syftet skulle sålunda med sannolikhet erfordras ett högst betydande årligt anslag.

Det synes utskottet visserligen möjligt, att den föreslagna åtgärden skulle draga arbetare till jordbruket samt förhindra jordbruksarbetarnas övergång till industrien. De fördelar, som härigenom kunde beredas jordbruket, skulle emellertid tydligen endast komma sådana jordbrukare till del, som hava jordbruksarbetare i sin tjänst, samt i viss mån bliva beroende av antalet anställda arbetare, under det att småbrukarna, som icke sysselsätta några legda arbetare utan driva sitt jordbruk själva med tillhjälp av endast hustru och barn, icke skulle hava någon motsvarande fördel av premieringen. Denna omständighet i förening med utsikten av ökade premier för den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, synes utskottet möjligen kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som bör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare, minskas.

Utskottet anser det visserligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för att draga arbetare till jordbruket. Det synes utskottet emellertid olämpligt att genom sådana konstlade medel, som motionären föreslagit, söka nå detta syfte. Enligt utskottets förmenande torde härför böra användas sådana medel, som sätta arbetsgifvarna i tillfälle att med lämpligt avvägda förmåner kvarhålla sina arbetare vid jordbruket samt göra detta så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 mars 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Hrr greve Hamilton, Holmquist, Lindblad, greve Wachtmeister, Persson, Öberg, Sjöblom, Johansson, Nilsson i Landeryd, friherre Silverschiöld, friherre Hermelin, Pettersson, Hage, Ericsson i Arboga och Anderson i Knapasjö.

Reservation

av herrar *Lindblad, Åberg, Nilsson* i Landeryd, *Pettersson* och *Anderson* i Knapasjö, som anført följande:

Det mest verksamma sättet för arbetskraftens bibehållande vid jordbruket, är givetvis, såsom utskottet i slutet av sin motivering framhållit, att göra jordbruket så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk, men i avvaktan på realiserandet av denna teori torde det vara lämpligt att anlita även andra vägar för att söka i någon mån nå det åsyftade målet. Oavsett de olika uppfattningar, som kunna göra sig gällande beträffande motiveringen till herr Olssons i Berg m. fl. motion, är dock själva syftet med densamma av så stor betydelse för jordbruket, att en utredning i anledning av motionen bör igångsättas.

Om man icke anser det vara lämpligt att genom direkta, förut bestämda penningepremier uppmuntra jordbruksarbetarna att stanna vid jordbruket, lär det icke vara omöjligt att finna andra medel som kunna verka i detta syfte, t. ex. att genom statsanslag åt hushållningssällskapen förmå dessa att i större utsträckning än som nu sker utlämna belöningar till jordbrukets arbetare för långvarig och trogen tjänst.

På grund av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån och på vad sätt belöningar från det allmännas sida åt jordbruksarbetare, i större utsträckning än som nu sker, bör komma till stånd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

samt av greve *Wachtmeister*, friherre *Silverschiöld* och friherre *Hermelin* mot vissa delar av utskottets motivering.